

306): «Tanmateix, un NP d'origen àrab a les terres rosselloneses, i especialment a la frontera catalano-occitana, no resulta gaire clar» o en el cas de *Lliró* a Sureda (p. 137), en què puntualitza l'extensió geogràfica d'aquesta variant de *lledó*.

Així mateix, Rasico sempre hi té en compte la bibliografia més específica i més recent, com en el cas de la monografia onomàstica *Història dels noms de Reiners* (2005) de Jean-Paul Escudero i Montserrat Cailà a l'hora d'analitzar el topònim *Patau* (p. 242).

Amb la publicació de la *Llibreta de Camp XXV de l'Onomasticon Cataloniae. Enquestes toponomàstiques i dialectals realitzades a la Catalunya del Nord (1959-1960)*, Rasico fa, doncs, una aportació valuosa a l'onomàstica catalana tant pel que fa a l'estudi rigorós de la toponímia que consta en aquesta llibreta, com també per l'edició d'un document complex i molt interessant —i sobre el qual fins ara es tenia un desconeixement notable—, una edició que permet accedir a una informació que en bona mesura havia restat inèdita, ja que, com ell mateix apunta, «una gran part d'aquests materials mai no va ser aprofitada pel lingüista [Coromines] i ha restat inèdita fins avui dins les cinquanta-una *Llibretes de Camp*» (p. 11).

Joan Anton RABELLA
Institut d'Estudis Catalans

COROMINES, Joan (2017): *Llengua i Pàtria*. Edició a cura de Josep Ferrer i Costa i Joan Pujadas i Marquès. Barcelona: Ara Llibres / Fundació Pere Coromines, 319 p.

La llengua pàtria, la pàtria de la llengua i de la terra: llengua i pàtria s'enlairen com senyes d'identitat en el títol d'aquesta nova publicació sobre la vida i l'obra —sempre indestruïbles— de l'homenot Joan Coromines (Barcelona, 1905 - Pineda de Mar, 1997), que edita Ara Llibres juntament amb la Fundació Pere Coromines. De fet, és aquesta Fundació, que pren el nom del pare de Coromines, a qui aquest va retre sempre una declarada devoció filial, la que ha impulsat en els darrers anys un seguit de publicacions sobre l'obra corominiana que han vist la llum també dins Ara Llibres: *Diccionari etimològic essencial de la llengua catalana* (2013); *Excursions a la recerca del mot, de la paraula viva* (2014); *Diccionari etimològic manual de la llengua catalana* (2016).¹

Llengua i Pàtria aplega una antologia de textos del savi català, sobriament editats per Josep Ferrer i Costa i Joan Pujadas i Marquès, dos dels membres de la Fundació Pere Coromines. Es tracta d'una tria textual que ens dibuixa perfils humans de la vida i del pensament de Joan Coromines, del seu geni particular, del seu entorn vital, de la relació epistolar amb els seus pares, amb mestres i col·legues, amb intel·lectuals, entre d'altres.

Després d'un pròleg d'Antoni Vives (p. 5-7), Ferrer i Pujadas glossen a la «Introducció» (p. 9-25) la figura de Coromines i justifiquen la selecció dels textos, que s'ordenen cronològicament en els diversos apartats. Després del Manifest *Desviacions en els conceptes de llengua i pàtria*, signat per un grup d'intel·lectuals el 1934, que encapçala el recull (p. 29-34), cal destacar en el bloc de *Discursos* (p. 37-57) tres parlaments d'una gran significació: el que va pronunciar en l'àpat de cloenda del VII Congrés Internacional de Lingüística Romànica (CILR) de Barcelona, el 10 d'abril de 1953, en representació de la Universitat de Chicago; el de recepció de la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya el 18 d'abril de 1980; i el de recepció del Premi d'Honor Jaume I l'11 de maig de 1981 en el Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona. Curiosa paradoxa, la del primer, en què intervé a l'*Alma Mater* com a professor estranger en defensa de la llengua i la cultura pàtries. Merescut honor, el que les institucions del país li reten a l'edat provecta (com mostren els altres dos), a començaments de la dècada en què s'inicia la pu-

1. Vegeu la notícia sobre el *Diccionari etimològic essencial de la llengua catalana* (2013) i el *Diccionari etimològic manual de la llengua catalana* (2016) dins el vol. XL d'*Estudis Romànics*, p. 542-543.

blicació del gran *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* (DECat). D'aleshores endavant ja no viatjarà gaire, però queda el testimoni d'una visita a la Universitat de València l'octubre de 1984 en el discurs pronunciat sobre «La unitat de la llengua com a fet científic» (p. 51-57) davant dels germans de llengua valencians.

També la selecció d'articles, el següent apartat del llibre (p. 61-92), l'encapçala un text —concretament una crònica— sobre el Congrés Internacional de Lingüística Romànica de Barcelona, que constitueix una fita tant en la romanística del segle xx com en la trajectòria vital d'un Coromines *nel mezzo del cammin*.

Però el nucli del llibre, per extensió (p. 95-305) i perquè exhibeix de manera més diàfana el geni i la humanitat de Joan Coromines, són les quaranta cartes seleccionades: des de les primeres, escrites amb reverència i amor filial als seus pares, Pere Coromines i Celestina Vigneaux, des de Montpeller (1926), Madrid (1928) i París (1930), en la seva època de jove investigador, fins a les darreres, en dues de les quals Coromines s'adreça al Rei d'Espanya (1982) i al ministre de Cultura Jorge Semprún (1989) per tal de renunciar a les distincions atorgades des d'una nació que no considerava la seva. És prou conegut el passatge que transcriu a partir d'aquesta darrera mostra epistolar: «L'única nació, i l'única llengua meves, a les quals reto incondicional homenatge, són la nació i la llengua catalanes. I veig amb tristesa que l'Estat i el Govern que m'ho atorguen, encara neguen o regategen els drets que són deguts a totes dues» (p. 303).

En aquestes quaranta cartes, que representen una mostra molt valuosa de l'extens epistolari editat per Josep Ferrer i Joan Pujades, hi trobem com a destinataris també els noms de Josep Maria Batista i Roca, Pompeu Fabra, Francesc de Borja Moll, Ramón Menéndez Pidal, Josep Maria de Casacuberta, Carles Riba, Avel·lí Artís i Balaguer, Lluís Nicolau d'Olwer, Carles Riba, Joan Fuster, Joan Rocamora, Joan Sales, Hipòlit Nadal i Mallol, Manuel Sanchis Guarner, Antonio Tovar i Josep Pla. Són cartes en què la sensibilitat de Coromines se'ns revela amb nuesa, i en què es dibuixen perfils humans i científics del gran savi de les paraules.

José Enrique GARGALLO GIL
Universitat de Barcelona
Institut d'Estudis Catalans

CORRETGER, Montserrat / CASANOVAS, Pompeu / SALVADOR, Vicent (ed.) (2016): *El compromís literari en la modernitat. Del període d'entreguerres al postfranquisme (1920-1980)*. Tarragona / Melbourne: Publicacions URV / RMIT University, 287 p.

I.

Un llibre de les característiques del que comentem presenta i planteja dues qüestions: el projecte que el mou i el resultat que s'assoleix. Amb tot, és ben cert que aquesta possible dualitat es troba i és present en l'anàlisi de tot llibre. I també, d'altra banda, que en un volum col·lectiu hi ha sempre una inevitable qüestió sobre la unitat de les col·laboracions en la intencionalitat que mou l'enunciat del llibre o bé una clara fragmentació orientativa atesa la procedència diferent, la formació i els interessos intel·lectuals dels seus diversos col·laboradors. I a més de totes aquestes consideracions inicials hi ha, finalment, la valoració positiva o no de la lectura del volum. Totes aquestes qüestions es poden plantejar o se'ns han plantejat molt accentuadament amb la lectura d'*El compromís literari en la modernitat. Del període d'entreguerres al postfranquisme (1920-1980)*, que compta com a editors amb Montserrat Corretger, Pompeu Casanovas i Vicent Salvador.

Venint d'on venim i atesa la nostra recent tradició estètica (realisme històric de finals dels cinquanta i seixanta del segle passat), si no ens volem equivocar en la interpretació de la lectura del volum, el primer que cal fer és dissociar el concepte de «compromís» del títol de qualsevol actitud o proposta